

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА РЕГІОНІВ І ЙОГО ВПЛИВ НА ІННОВАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

В умовах глобалізації економіки інвестиційні ресурси й інноваційна діяльність підприємств стають вирішальним чинником формування та посилення конкурентоспроможності національної економіки. У той же час аналіз інвестиційної та інноваційної активності вітчизняних підприємств вказує на слабкість їх позицій у порівнянні з аналогічними підприємствами провідних економік світу. Є багато причин такого стану – як об'єктивних, так і суб'єктивних, – а основний наслідок один – втрата конкурентоспроможності національної економіки в глобальному економічному середовищі. Тому, незважаючи на значну увагу науковців до проблем розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств [2, 4-6], актуальність наукових досліджень цієї сфери, наукового обґрунтування і розробок стратегій інноваційно-інвестиційної діяльності, спрямованої на технологічну модернізацію українських підприємств, постійно зростає [2, 145].

Інвестиційна діяльність є матеріальною основою забезпечення динаміки соціально-економічного розвитку. Позитивні наслідки інвестиційної активності спостерігалися до кінця 2008 р., а після початку світової кризи спостерігається вже значне згортання інвестиційного процесу в країні. Причому це стосується не тільки внутрішніх інвестицій (що зрозуміло з причин критичного стану можливостей внутрішнього інвестування), але і зовнішніх інвестицій. Так, за інформацією Держкомстату, в 2009 р. в економіку України іноземні інвестори вклали 5 634,6 млн. дол. прямих інвестицій, що складає 51,6% вкладень 2008 р. У тому числі з країн ЄС поступило 4 016,8 млн. дол. (71,3% загального обсягу), з країн СНД – 1 064,7 млн. дол. (18,9%), з інших країн світу – 553,1 млн. дол. (9,8%). У цілому приріст сукупного обсягу іноземного капіталу в економіку країни з урахуванням його

переоцінки, втрат і курсової різниці за 2009 р. склав 4 410,4 млн. дол. (72,6% рівня попереднього року).

Інвестиції поступили зі 125 країн світу. У десятку основних країн-інвесторів, на яких припадає понад 81% загального обсягу прямих інвестицій, входять: Кіпр – 8 593,2 млн. дол., Німеччина – 6 613,0, Нідерланди – 4 002,0, РФ – 2 674,6, Австрія – 2 604,1, Сполучене Королівство – 2 375,9, Франція – 1 640,1, США – 1 387,1, Віргінські Острови, Британські – 1 371,0 і Швеція – 1 272,3 млн. дол. Як бачимо, ці інвестиції значною мірою є поверненням раніше вивезеного до офшорів, Росії та інших країн українського капіталу, але вже як іноземного.

Щодо структури вкладень, то на підприємствах промисловості зосереджено 9 021,9 млн. дол. (22,5% загального обсягу прямих інвестицій до України), у тому числі в переробних галузях – 7 740,8 млн. дол., у добувних – 1 128,1 млн. дол. Серед галузей переробної промисловості у виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів вкладено 1 837,2 млн. дол. прямих інвестицій, у металургійне виробництво і виробництво готових металевих виробів – 1 401,2 млн. дол., хімічну і нафтохімічну промисловість – 1 205,6 млн. дол., машинобудування – 1 094,1 млн. дол., виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції – 834,2 млн. дол. У фінансових установах зосереджено 8 968,4 млн. дол. (22,4%) прямих інвестицій, на підприємствах торгівлі, ремонту автомобілів, побутових виробів і предметів особистого користування – 4 224,6 млн. дол. (10,6%), в організаціях, що здійснюють операції з нерухомим майном, оренду, інжиніринг і надання послуг підприємцям, – 4 065,0 млн. дол. (10,2%).

Приведена структура вкладень свідчить про те, що більша частина іноземних інвестицій не доходить до високотехнологічних галузей переважно з причин відсутності відповідних умов для

інвестування цих галузей. Отже, необхідно найближчим часом переорієнтувати інвестиційну політику таким чином, щоб створити умови для перенаправлення інвестиційних потоків до високотехнологічних галузей. Пріоритетними напрямами у цьому випадку для залучення і підтримки стратегічних інвесторів можуть бути визначені ті галузі, де Україна має розвинуту техніко-технологічну базу, володіє необхідним ресурсним потенціалом або має значну потребу на внутрішньому ринку у відповідній продукції, а саме: виробництво легкових і вантажних автомобілів, тракторів і комбайнобудування, авіа- і ракетобудування, суднобудування, замкнений цикл виробництва палива для АЕС, розвиток енергогенеруючих потужностей, нафто-, газовидобування, впровадження ресурсо- і енергозберігаючих технологій, переробка сільгосппродукції, транспортна інфраструктура [6, 225]. На жаль, на сьогодні ці галузі є переважно інвестиційно пасивними.

Серед різних причин інвестиційної пасивності підприємств важливе місце займає проблема одночасного фінансового забезпечення поточної господарської й інвестиційної діяльності. В економічній науці та господарській практиці для діагностики можливості вирішення подібних проблем використовується:

оцінка фінансової стійкості підприємства, що характеризує здатність господарюючого суб'єкта забезпечувати виробничий процес власними оборотними коштами (або власними оборотними коштами і довгостроковими кредитами чи власними оборотними коштами, довгостроковими і короткостроковими кредитами);

оцінка інвестиційного потенціалу підприємства, кількісні та якісні характеристики якого відображають впорядковану сукупність інвестиційних ресурсів, що включають матеріально-технічні, фінансові та нематеріальні активи (володіння правами власності на об'єкти промисловості, видобуток корисних копалин, акумуляцію інформації у сфері соціально-економічних, ринкових стосунків, накопичений досвід та ін.) [4, 215].

Щодо інвестиційного потенціалу підприємств, то його можна умовно розділити на зовнішній і внутрішній.

Зовнішній інвестиційний потенціал – це можливість вкладення засобів у розвиток підприємства з боку зовнішніх інвесторів, яких цікавить фінансова стійкість і платоспроможність підприємства, чи зможе проект принести прибуток, а якщо ні, то чи зможуть вони повернути вкладені засоби.

Внутрішній інвестиційний потенціал – це здатність самого підприємства вкладати тимчасово вільні засоби для здобуття прибутку або досягнення іншого корисного ефекту в майбутньому як у розвиток власного виробництва, так і в інші проекти (у цьому випадку підприємство стає зовнішнім інвестором) [3, 140].

Інвестиційний потенціал є основою для формування інноваційної стратегії підприємства, важливим фактором забезпечення інноваційної діяльності. Одночасно інноваційна діяльність справляє зворотний вплив на розвиток інвестиційного потенціалу, адже ефективне впровадження інвестицій дозволяє підприємству більш успішно акумулювати матеріальні, технічні та фінансові ресурси для розвитку інвестиційного потенціалу.

Необхідно зазначити, що інновації є одним з основних джерел конкурентоспроможності в реальному секторі економіки як результат матеріалізації науково-технічної діяльності. У свою чергу сфера науково-дослідних робіт і розробок є реальним ресурсом, який підприємство може використовувати для утримання і створення нових конкурентних переваг. Для розробки основних напрямів інноваційного розвитку необхідно провести оцінку стану інноваційної діяльності підприємства й інноваційних продуктів (технічно нових продуктів або управлінських рішень, що дозволяють отримати абсолютно новий результат) [3, 180].

З іншого боку, суттєвий вплив на інвестиційну діяльність підприємств справляє державна інвестиційна політика. Цілями наукової й інноваційної політики провідних країн світу, як правило, є збільшення вкладу науки і техніки в розвиток економіки країни, забезпечення прогресивних перетворень у сфері

матеріального виробництва, підвищення конкурентоспроможності національного продукту на світовому ринку, зміцнення безпеки й обороноздатності країни, поліпшення екологічної ситуації, збереження та розвиток наукових шкіл, що склалися.

Місце і роль інноваційної політики в структурі державного регулювання економіки визначаються особливостями інноваційного процесу як об'єкта управління. Він значною мірою пов'язаний з інвестуванням. Через це державна інноваційна політика у взаємозв'язку з державною інвестиційною політикою має бути спрямована на створення сприятливого інвестиційного клімату для здійснення інноваційної діяльності та виступати сполучною ланкою між сферою науки і реальним сектором економіки завдяки формуванню національної інноваційної системи. Національна інноваційна система повинна забезпечити об'єднання зусиль державних органів управління всіх рівнів, організацій науково-технічної сфери і підприємницького сектору економіки на користь прискореного використання досягнень науки і технологій з метою реалізації стратегічних національних пріоритетів країни [6, 435].

Наведені дослідження дають підстави для таких висновків.

1. Сучасний стан інвестиційної діяльності українських підприємств ні за обсягом, ні за структурою не задовольняє вимогам інноваційної активності на рівні, здатному забезпечити їх технологічну модернізацію.

2. Важливим фактором інноваційної діяльності є інвестиційний потенціал підприємства, що являє собою впорядковану сукупність інвестиційних ресурсів, використання яких забезпечує перебіг інноваційного процесу.

3. Ефективна інноваційна діяльність, у свою чергу, суттєво впливає на формування

інвестиційного потенціалу підприємств через створення більших можливостей для акумулювання інвестиційних ресурсів.

4. Важливим фактором активізації інноваційної діяльності підприємств є державна інноваційна та інвестиційна політика, ефективність якої на сьогоднішній день виглядає сумнівною через стан інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств.

5. Вищенаведені положення свідчать про значну актуальність і нагальну необхідність активізації наукових досліджень та науково-методологічного обґрунтування стратегії, тактики і політики різних суб'єктів у сфері інновацій та інвестицій.

Література

1. Закон України «Про інвестиційну діяльність» // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 47. – Ст. 646.
2. Інвестиції в Україні / Під ред. С.І. Вакаріна (Міжнародний валютний фонд). – К.: Конкорд, 1996.
3. Гитман Л.Дж., Джонк М.Д. Основы инвестирования: Пер. с англ. – М.: Дело, 1997.
4. Гукова А.В., Егоров А.Ю. Инвестиционный капитал предприятия. – М.: Русь, 2006.
5. Иванова Е.В. Инвестиционная политика финансово-промышленных объединений. – М.: Альфа, 2006.
6. Раевский С.В. Инвестиционная деятельность институциональных инвесторов в регионе. – М.: Экономика, 2007.
7. Раевский С.В., Третьяков А.Г. Инвестиционная активность в регионе. – М.: Экономика, 2006.